

meerde kerken gevonden worden, de ambten van die naar des Woords, ouderling en diaken, heeft men de Schrift gewild aan moeten doen. Zoo ergens, dan is het bij dit drietal ambten duidelijk, volgens Prof. Brouwer, dat men eerst een zekere organisatie uitdenkt en dan teksten zoekt en pasklaar maakt, die deze organisatie aannemelijk moeten maken. (bl. 77.)

De bedoeling van deze uitgave is dan ook, duidelijk te maken, dat men voor verschillende organisatie een beroep op de Heilige Schrift kan doen. (bl. 3.) En dus eigenlijk voor geen enkele op de Schrift kan steunen.

Men gevoelt het belang dezer dingen voor de kerkelijke situatie in Nederland. Prof. Brouwer was tot voor kort voorzitter van de vereniging „Kerkopbouw”. In het blad dezer vereniging schreef hij de artikelen, die ten grondslag liggen aan dit boek en waarvan het een omwerking en uithreiding is. We hebben hier niet te doen met een puur wetenschappelijk geschrift, dat zijn positie zoekt te verwerven in de discussie der vakgeleerden over een onderwerp als het onderhavige of dat poogt de vrucht dezer discussie te oogsten en haar resultaten samen te vatten; doch het wordt aan de hand gedaan aan allen, die op een of andere manier interesse hebben voor de organisatie van hun kerkelijk leven. In het blad „Kerkopbouw” droegen de artikelen den titel: „Organisatie der Kerk naar den eisch van Gods Woord”. Met dezen titel richtten zij zich uitdrukkelijk tegen hen, die tegenwoordig zich aan den arbeid hebben gezet, om de Nederlandsche Hervormde Kerk te reorganiseren naar wat zij „eisch van Gods Woord” achten te zijn. Er zijn er, die aan hun inzicht in de Schrift hun ijver voor deze zaak hebben ontleend; die hun krachten hiervoor meenen te moeten geven in concreet Schriftgeleef. Inderdaad poogt dit geschrift hen te bewegen tot een conferentie over de kerkinrichting, die met historische traditie en praktisch effect rekent, doch de oplossing aller rijzende vraagstukken niet meer aan de Schrift gaat vragen.

Dat aldus de tendenz van deze uitgave niet te ver gezocht is blijkt b.v. duidelijk uit een aanteekening na het hoofdstuk over de huisgemeenten. Daar staat toch te lezen: „In haar oorspronkelijk reorganisatievoorstel sprak de vereniging „Kerkopbouw” van huisgemeenten in den zin van richtingsgroepen. Tegen dit gebruik kwam fel verzet. Over de verdediging was het beter „geen woord te verliezen”. Intusschen heeft „Kerkopbouw” het woord (niet de zaak) laten varen voor een andere regeling. (Ware het niet beter geweest de zaak der richtingsgroepen te laten varen; dan zou de discussie over het woord wel academisch gebleven zijn? R. S.) Daardoor is de kwestie buiten den partijstrijd gekomen. Wij kunnen nu in alle kalme vaststellen, dat het door „Kerkopbouw” gemaakte (overigens niet door mij voorgestelde) gebruik van het woord heel wat beter met de oude gegevens overeenkomt dan de dikwijls gehoorde leuze, dat de classicale vergadering „de mond der Kerk” zou zijn. Deze leuze gaat buiten alle „schriftuurlijkheid” om”. (bl. 56.)

Dit boek wil wat. In zijn titel worden „wij” betrokken in de vragen, die het over de kerkorde der eerste eeuw stelt en beantwoordt. Deze menschen van tegenwoordig, die door den auteur verknocht worden met zijn uiteenzetting, zijn met name de leden van de Ned. Herv. Kerk. De Gereformeerde Kerken worden niet voor de aandacht der lezers gehaald. Ook waar men hun vermelding verwacht zou, wordt de verwijzing ook maar naar hun kerkorde nagelaten. Bij de vermelding van de verscheiden systemen van kerkregering wordt het patriarchaat der Oostersche kerk, het papale stelsel der Roomsche-Katholieken, het episcopaat der Anglicanen en der Luthersche landkerken genoemd. Van de Hervormde Kerk in Nederland tijdens de republiek wordt gezegd, dat ze ten deele presbyteriaal-synodaal was ingericht, maar met een verregaande medezeggenschap der overheid. Er wordt in de ontwikkeling der Ned. Herv. Kerk sinds 1816 een gaan in de richting van het presbyteriale gezien. Maar er wordt eenvoudig beweerd, dat het presbyteriaal-synodale stelsel in ons land voor „de staande kerk” nog nooit zuiver gegolden heeft (bl. 5-7). Misschien ligt het aan een misverstand van die woorden „de staande kerk”, doch als daar niet mee gezegd wil zijn zooiets als dat de Ned. Herv. Kerk eigenlijk alleen maar kerk is, en dat m.n. de Gereformeerde Kerken secten of zooiets moois zijn, is deze passage zoo maar niet duidelijk. „In ons eigen land heeft dat stelsel voor de staande kerk nog nooit zuiver gegolden.” Ik denk, dat wijlen Prof. Dr. F. L. Rutgers bij deze woorden zeer verrast en bedenkelijk zou hebben opgekeken. In gemoede, dergelijke beweringen willen ons te ver uithieven boven de concrete situatie naar het ijle blauw van een wolkenlozen hemel, waar we maar precies zouden mogen doen of er in Nederland sedert 1816 niets gebeurd was in de Ned. Herv. Kerk dan wat jaartallen als 1852 en 1871 (vermindering en beëindiging der overheidsbemoeiening met het interne leven der eenmaal door den staat georganiseerde kerk) en 1867 (toen werd de mogelijkheid van de verkiezing van den kerkeraad in handen der gemeente gelegd) ons voor den geest roepen.

Wat wil dit boek?

Het wil de kracht verlammen van hen, die roepen in de tegenwoordige Ned. Herv. Kerk om een kerkorde naar den eisch van Gods Woord.

Het doet nog meer dan het wil.

Het zet een dikke streep door heel den strijd voor kerkherstel in de vorige eeuw. De schriftuurlijke basis ontbreekt aan deze beweging. Kerkrechtelijke bezwaren zijn van den zooveelsten rang. Men leze: „Wanneer in den loop der negentiende eeuw in de Nederlandsche Hervormde Kerk een organisatie is opge-

komen, die men „bestuurlijk” zou kunnen noemen, ook nadat in 1867 het recht van het beroepen van den predikant en het benoemen van kerkeraadsleden in de handen van de gemeente gelegd was, dan kan men dit niet een gewenschten toestand achten, maar die organisatie is even schriftuurlijk of onschriftuurlijk als die waarbij classicale vergaderingen de mond der kerk worden genoemd en synoden een voor allen bindend besluit mogen nemen”.

Dat gaat direct in tegen bepaalde meeningen in den huidige kring van reorganisatie-plannen-makers. Dat gaat indirect in tegen wat de mannen der Afscheiding en der Doleantie om der conscientie wil gedaan hebben tegenover de bestuursorganisatie van hun kerk.

Of dit werk belangrijk worden zal voor de allerjongste kerkgeschiedenis van Nederland is moeilijk te zeggen.

De voormalige voorzitter van „Kerkopbouw” is hier aan het woord. Het zal in de kringen van zijn vereniging globaal wel ingang vinden; het doet ook zoo onbevangen wetenschappelijk. Een belangrijke vraag is, hoe de mannen van „Kerkherstel”, die kennelijk een zacht prikje hebben gekregen in den luchten spot over de classicale vergaderingen als de mond der kerk, er op zullen reageren. „Kerkherstel”, met zijn eisch van reorganisatie naar Gods Woord, staat een fictie voor.

En nu kon Barths theologie hier wel eens het beslissende en bemiddelende woord gaan spreken.

Want Prof. Hattjema is voorzitter van „Kerkherstel”. Zijn sympathie voor Barth is over de grenzen bekend. En al is ook over de grenzen bekend, dat Karl Barth groote sympathie heeft voor een kerkorde, die gewoonlijk presbyteriaal-synodaal wordt genoemd, hij noch Hattjema zullen hun grondinstelling tegenover alle aardse kerkorde licht prijsgeven. God zegt volgens hen tegelijk „ja” en „neen” tot iedere kerkorde, al zou die door de eigen letters van de Schrift geboden worden. In de kerk kan men dus weinig anders doen dan afwisselend „ja” en „neen” zeggen.

En nu komt Brouwer zeggen, dat men met den bijbel in de hand juist inzake de kerkorganisatie alle kanten uit kan. Niet die van Rome weliswaar; het algemeen priesterschap der geloovigen is een bijbels goed. Maar men kan op de Schrift zich eenigszins beroepen voor het bisschoppelijk stelsel, en een inconsequent beroep kan men ook op haar doen voor het presbyteriale. „Om... een presbyteriaal-synodale kerkorde voor te stellen als de eenig schriftuurlijke, dat is moeilijk vol te houden. Er is minstens evenveel te zeggen voor een organisatie, waarbij bepaalde personen een gezaghebbende positie innemen, hetzij men die „opziener”, „bischop”, „superintendent” of wat ook noemt.” (bl. 90.)

Zullen Hattjema en Brouwer via Barth nu niet tezamen kunnen komen? En dan zonder dat men elkaanders geloof in de Schrift als het Woord van God behoeft te toetsen, zonder dat men elkaanders theorieën en plannen met het geduld van een schriftgeleerde stuk voor stuk aan de Schrift behoort te gaan onderwerpen?

In elk geval is Prof. Brouwers boek belangwekkend genoeg, om niet alleen aan zijn strekking, maar ook aan den inhoud, die de strekking bepaalde, eenige aandacht te schenken.

W.

R. S.

MUZIKALE KRONIEK

Het Boek der Psalmen.

V.

Nu we onze bezwaren gedeponereerd hebben tegen Ds H's psalmen, mag niet onbesproken blijven wat door hem in een artikel in „De Reformatie” gezegd werd, speciaal over „de onwaarachtigheid” ten aanzien van de melodieën. (5 Febr. '37.)

Ds H. doet het daar, en elders in zijn Psalmboekje voorkomen, alsof er menschen zijn geweest en nog zijn, die zoo maar, willens en wetens, de waarheid in de zangwijzen verdonkeremaand hebben, die, tegen beter weten in, het ergoed der Vaders, innerlijk verleugend hebben, onteerd en nog een en ander meer.

Nu, — de aldus beschuldigten kunnen zich getroost houden, daar, wat zij zoogenaamd misdeden, evenzoo gedaan is door hun mede-protestantsche kringen van Duitsch-Lutherschen, die evenzoo vijftig meegewerkt hebben aan de vervlakking en verbastering van hun melodieën als wie ook, die met het Evangelisch kerklied in den loop der tijden te maken heeft gehad.

En dat zijn er nogal niet zoo weinigen: berijmers, dichters, toonzetters, arrangeurs van melodiebundels en niet te vergeten het volk zelf dat onder al of geen invloed van bijzondere kerkmuziekverhoudingen, voor de een of andere afwijking in maat of accidentaal, partij koos.

Maar, vragen wij, was het „onwaarachtigheid” van den kant van de Muziek, dat zij door de gaandeweg baanbrekende veranderingen, meer en meer vervreemd raakte van de kerktonaliteiten; zich steeds meer ging uitleven in de twee toon-geslachten van kleine en groote tertsen, waardoor zij de intervallen der oude modi op zij zette voor die der nieuwere schalen?

Was het „onwaarachtigheid” dat mede ook daardoor de rhythmiek door den invloed der meer en meer in aantal toenemende instrumentale vormen, van karakter, van wezen veranderde, van het vrije, declameerende, overging in de vaste, gemarkeerde, gepuncteerde maalmusiek?

Het zou hier te ver voeren dit alles nog eens in den breede nader toe te lichten; we kunnen volstaan met nog eens te verwijzen naar wat daarover van onze hand in „De Reformatie” van 28 Augustus 1936 voorkomt.

Van „onwaarachtigheid” en alles wat Ds H. daarmee annex verklaart: verleugening, onteering, is, waar oude culturen voor nieuwere moesten wijken, geen sprake, althans niet van den kant van menschen en Kerken, noch of dat Calvinistische of Luthersche waren.

Al die genoemden, ze hebben lijdelijk moeten doormaken en ondergaan, wat, in de muziek, tijdgeest, vooruitgang en verandering brachten, ook en niet het minst, voor het kerklied en deszelfs uitvoering.

De oorspronkelijke, aan woord- en toonaccent onderling verschillende zijnde psalm-metrumen en rhythmien moesten wel wijken, toen in de 17e eeuw nieuwe wetten verschenen die andere bepalingen voor beteren klemtoon en scandering ahangig maakten.

Calvijnische en Luthersche gemeenteliederen, ondergingen daarvan éénzelfden invloed, of dat nu de Deutsche figurale en melismatische waren dan wel de meer vereenvoudigde Geneefsche.

Voor wie de historie dezer dingen kent, is het geen raadsel en is er héél wél een antwoord te geven op de vraag, waarom onze psalmen na meer dan drie eeuwen — niet „vergeten”, want dat is het woord niet, maar — hetzelfde lot zijn gaan deelen als zoovele andere „schatten” van andere Kerken en kringen, die eveneens hun vroegere plunje en sier prijs hebben moeten geven voor wat wij zouden willen noemen: den sloeren, sterken, gelijken kerkzangnoot, wiens burgerrecht niet meer te loochenen noch verder tegen te twisten valt.

Niemand onzer, van nu en van vroeger niet, heeft het zich een smaad te rekenen dat „de waarheid” uit de melodieën geweken is.

En allerminst behoeft Ds H. zich diep te schamen voor Roomsche-Katholieke jongens, die hij, (wij zouden wel eens willen weten welke) melodieën van Geneve, zuiver heeft hooren zingen „in het lichte en gemakkelijke rythme van vier eeuwen geleden”.

Ja, allerminst Ds H. die van dat lichte en gemakkelijke rythme, een opvatting heeft, waarbij alle waarheid voor goed en immer op de loop is gegaan, waarbij de „onwaarachtigheid” hooglijviert als nooit nog te voren.

Want Ds H., en iedereen, zie nogmaals, hoes innerlijk verleugend een psalmmelodie als 61 werd; welk een verdraaide voorstelling zij is gaan bevatten van de „luchtigheid en speelscheit”, van de „voornaamheid”, waarin zij „gedacht en gezongen” is, vergeleken bij de „verhevenheid en deemoed” waarin Goudimel haar zette. (We geven haar eerst in de zetting die ze van Goudimel meekreeg en daarna in de „strengere” zóogenaamd, van ons, die wel naar het hart zal zijn van de oude-kerktoneerspelers, die op dit punt nog klassieker zijn dan alle echte klassici bij elkaar — let op Goudimel's kruisen en verlagingen, in de melodie en in de harmonie! —

E-cou - te mol, je te pri - e, Quand je
ori - e, E - ter - nel, ex - au - ce mol;
Du bout du mon - de mon à - me, Te ré -
cla-me, Tris-te et n'es - pé-rant qu'en toi.

Men trac
mel's heerl
en make z
hebbende!
mogelijk is,
triolet en d

dat mede ook
vloed der meer
rumentale vor-
randerde, van
in de vaste,
ziek?

les nog eens in
ze kunnen vol-
laar wat daar-
malie" van 28

is wat Ds H.
ing, ontceering,
were moesten
van den kant
f dat Calvinis-

lijdelijk moeten
le muziek, tijd-
brachten, óók,
ed en deszelfs

en toonaccent
m-metrum en
en in de 17e
e andere bepa-
andeering aan-

neenteliederen,
nvloed, of dat
tije waren dan
efsche.

en kent, is het
een antwoord
ze psalmen na
ergeten", want
tzelfde lot zijn
schatten" van
eens hun vroe-
moeten geven
a: den stoeren,
en burgerrecht
erder tegen te

vroeger niet,
dat „de waar-

diep te schan-
gens, die hij,
i welke) melo-
ren zingen „in
hine van vier

lichte en ge-
heeft, waar-
ner op de loop-
ghed" hoogtij

nogmaals, hóe
elodie als 61
stelling zij is
t en speelsch-
cin zij „gedacht
„verhevenheid
aar zette. (We
e ze van Gou-
„strenge" zóó-
het hart zal
elers, die op
e echte classici
ruisen en ver-
harmonie! —

- e, Quand je

tu - ce moi;

me, Te ré.

tant qu'on tol.

Men trachte nu onder de bekoring van Goudimel's heerlijke rust en kalmte vandaan te komen en make zich op, om Ds H.'s — nóóit bestaan hebbende! — auditie zoo goed en kwaad als het mogelijk is, aan den man te brengen, vanwege de triolen en duolen.

Wil, o God, mijn be-de hoe-ren, neig uw oo-ren, 'kroep tot

U van 't eind der aard dat Gij, in mijn angst des har-ten,

In mijn smar - ten U, o Heer, toch o - pen - baart!

Neen, als er van „onwaarachtigheid" en van onwaarheid moet gesproken worden — de woorden, de aantijgingen zijn van Ds H.! — dan zou het van toepassing moeten zijn op wat Ds H. zelf deed in zijn Psalmzangverbetering anno 1936. „Onwaarachtig" en onwaar, door zijn driftige, haastige notenslierten.

„Onwaarachtig" en onwaar, door de tempi die er het noodzakelijk kwaad uit doen geboren worden van het belachelijk snelle zingen dat nooit vertoond is en zou vloeken tegen traditie en overlevering, nog afgeteekend in de koor- en orgel-composities uit drie en vier eeuwen geleden.

„Onwaarachtig" en onwaar, door de verwarring stichtende „triolen"-interpretatie, en de overige voorstellingen van voordracht en opvatting in den vroegeren kerkzang.

„Onwaarachtig" en onwaar, door den schijn van schuld en schande, dien hij, Ds H. werpt, op volmaakt onschuldigen, Gereformeerden, Calvinisten, van vroeger en van tegenwoordig.

Want om hier een bepaald gegeven in het dossier van Ds H.'s aantijgingen te weerleggen:

Er is b.v. geen enkele reden ach en wee te roepen alsnog, over het feit dat er nog honderdduizenden kerkboeken in omloop zijn met het oude notenschrift, ook al is het geslacht bezig uit te sterven dat er wegwijst in is geworden door kracht van opvoeding en overlevering.

Want het is nog niet zoo lang geleden dat onze vaders, de meesten nu langer of korter geleden heengegaan, wel terdege wisten en volkomen ingesteld waren op het oude „Muziek-onderwijs" voorin; hoë ze met een B-duur of met een B-mol psalm aan moesten; voor wie Alt-sleutel en noten met of zonder staart, geen „onwaarachtige" dingen waren.

Wij zouden wel eens een enquête door Ds H. willen zien ondernemen over heel ons land, vooral tot in de meest lang geïsoleerd gebleven deelen ervan, zooals de eilanden van Zeeland, Urk en Marken, achteraf-plekken in Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, in de Betuwe en op de Veluwe, waar de nazaten nog wonen van een kwart eeuw geleden gestorven Vaders en Moeders, die op hun eigen hand iederen Psalm in ut, re, mi, fa, sol, la, ci, ut, konden afzingen, geleerd in het zanggezelschap waar ze vierstemmig de psalmen oefenden nog in Goudimelsche overlevering of naar de noten van J. de Passius (een Vianensch organist uit begin 1800) bij allerlei andere geestelijke liederen zooals die van Hazen.

Dat dus deze nalatenschap nog bij lange niet verdwenen is, dat men onwillekeurig nog „dom" doet, zijn kind zulk „een kerkboek in handen te geven, waarvan het de muziek niet lezen kan", och, hóe langzaam ook Hollandsche molens mogen malen, uiteindelijk is dit nog maar een kwestie van tijd. Er is toch zeker reeds een begin gemaakt, met ettelijke tienduizenden exemplaren in omloop te brengen, waaruit zoo aanstonds onze kinderen, ons nageslacht, onder andere inzichten opgegroeid omtrent noten en sleutels, kruisen- en mollenvoorteekening aan de balk, zich zal kunnen uitzingen. Of ook dan nog eens de waarheid, de waarachtigheid zich daarin zal openbaren, die Ds H. meent nog als leugen in de oude psalmboekuitgaven te moeten brandmerken, 't zal een zank zijn van diegenen die zich geroepen en gedrongen gevoelen aan trouw, ook in het muziek-historische hun krachten te besteden, maar bovenal of het zoodanigen zijn die toegerust zijn met feiten- en

materiaal-kennis van wat door alle tijden, waar en waarachtig is gebeurd aan groei, bloei en óók vergroei van onze psalmmelodieën.

Een volgende keer nóg iets over Ds Haspers artikel.

J. Z.

II PERSSCHOUW II

Een woord van Prof. Hepp.

In „De Heraut" schrijft Prof. Hepp iets, waarvan de overname door andere bladen hem verplichten zou. Gaarne nemen we derhalve er ook hier nota van (alles overnemende).

We lezen:

Over gebrek aan belangstelling in de reeds verschenen brochures uit de reeks „Dreigende Deformatie" van de zijde onzer kerkelijke pers heb ik stellig niet te klagen. Met name de critiek als nauwkeurige meter van de gesteldheid der geesten schat ik gaarne naar haar waarde.

Maar juist met het oog hierop heb ik een verzoek. Kan deze critiek niet wat dieper gaan?

Tot op dit oogenblik richtte zij zich, insover zij althans te mijner kennis kwam, uitsluitend op kwesties, welke, hoe belangrijk zij wellicht zijn, toch aan den omtrek liggen.

We staan daarover lichtelijk verwonderd. Als met de stukken aangetoond wordt, dat bepaalde beschuldigingen onjuist zijn, dat sommige meeningen van bestredenen onjuist zijn weergegeven, dat de problemen onzuiver zijn gesteld, ligt dat dan „aan den omtrek"? M.I. raakt het hart der zaken, vooral als iemand zijn mede-professoren beschuldigt van ernstige afwijking van de belijdenis. Is de uitgebrachte critiek op dit punt juist, dan is bewezen, dat de aanval een malheur was van ongekende betreurenswaardigheid.

Vervolgens:

Sommigen keuren het af, dat ik geen namen noemde. Wat dit noemen van namen aangaat, er valt zoowel iets vóór als iets tegen te zeggen. Ik kan het respecteren, dat iemand in mijn plaats een andere methode zou hebben gevolgd. Natuurlijk vind ik de mijne het aanbevelenswaardigst. Maar behoeft daarover zoveel drukinkt te vloeien? Ligt dit daarvoor niet te ver buiten de eigenlijke kwestie?

Neen. Want als men broeders aanklaagt is 't plicht, de aanklacht ter controle over te geven door verwijzing naar de bronnen. Men kan dan meteen nagaan, wie wel en wie niet genoemd worden.

Voorts:

Anderen hebben er bezwaar tegen, dat ik het plan van mijn brochure-reeks uitwerk, omdat de Synode later een commissie benoemde om bepaalde leeringen te toetsen aan Schrift en belijdenis, waarin zij ook mij opnam. Voor mij beoogen brochures en Synodale commissies een verschillend doel. Ook heeft de Synode niet den wensch uitgesproken, dat in de pers hangende het onderzoek over deze dingen zou worden gezweigd. Handhaaft men desondanks zijn bezwaar, ik heb er vrede mee. Maar kan men van den anderen kant zich niet tot gelijke houding opwerken? Ook dit betreft toch louter het formeel?

Geenszins. Als de Synode zegt: Prof. Vollenhoven (tot nu toe het eenige door Prof. Hepp aangeklaagde commissielid) is lid der commissie, en geldt dus als bevoegd beoordeelaar, dan moet Prof. Hepp niet die benoeming met hem in één commissie van onderzoek aanvaarden, en aan het volk verzekeren: dit commissielid is eigenlijk onbevoegd, want hij leeft al jaren lang in hevige ketterij en verbreidt ze. Temeer moet dat niet, waar Prof. Hepp publiek verklaarde: het gaat tegen niemand, en ik, Prof. Hepp, heb de broeders allemaal éven lief (synode-debatten). Deze liefde uit zich wel zeer zonderling.

Vervolgens:

Derden beweren, dat ik de door mij besproken afwijkende gevoelens niet geheel juist heb weergegeven. Daarop was ik voorbereid. Daarom heb ik meer dan gewone accuratesse aan de weergave van die gevoelens besteed. Tot nog toe las ik niets wat mij noopte mijn meening te veranderen. Zoo de Heere wil, leg ik daarvan naderhand wel rekenschap af.

Daar zullen we dus maar op wachten. Evenals op de vervulling van volgende toezegging:

Vierden laten citaten regenen, welke moeten bewijzen, dat ook anderen de afwijkende gevoelens min of meer hebben voorgestaan. Ik heb alle bewondering voor de gave der combinatie, welke hierin openbaar wordt. De juistheid van dit beroep moet ik echter na nauwgezet wikkelen en wegen afwijzen. Ik hoop gelegenheid te vinden ook daarvan verantwoording te doen.

Overigens stelt Prof. Hepp de zaak onzuiver. Niemand zal 't in zijn hoofd halen te zeggen, dat b.v. Prof. Waterink de opinies der collega's Vollenhoven en Dooyeweerd deelt, maar als bepaalde termen worden ingehamerd als signum orthodoxiae voor wie ze hanteert, dan kan men zelfs zonder de door Prof. Hepp zoo bewonderde combinatiegave zeggen: óók anderen laten die termen varen.

Voorts:

Maar ondersteld, dat andere Gereformeerde mannen in die afwijkende gevoelens zijn voorgegaan — wat ik ten stelligste betwist — wat vordert men daar-

mee? Een afwijkend gevoelen wordt er niet minder afwijkend door.

Neen, maar het overzicht wordt er gemakkelijker door. En het onderzoek naar de noodzaak (al of niet) van een ondernomen aanval ook.

Merkwaardig is:

Wordt het nu eindelijk geen tijd, dat de critiek de kwestie zelf eens bespreekt? Wat nut heeft het toch steeds daaromheen te draaien?

Ik concentreerde, gelijk het immers behoort, alles op de Gereformeerde belijdenisschriften, omdat die gegrond zijn op Gods Woord.

Waarom schakelt de critiek die tot op heden uit?

Gaarne zal ik de critiek geduldig tot het eind toe aanhooren. Ik zou het mezelf niet vergeven, wanneer ik trachtte haar vrijheid aan handen te leggen, waar-toe ik trouwens — gelukkig! — geen macht bezit.

Maar wel vraag ik haar vriendelijk en dringend: kom nu toch eens tot het hart van de zaak.

Merkwaardig. Als aangetoond is, dat Prof. Hepp de opinie der door hem bestredenen onzuiver weergeeft, dan is verder onderzoek naar de belijdenis verder overbodig.

Een woord van Prof. Kuiper.

Prof. Kuiper voegt aan het woord van Prof. Hepp nog iets toe in De Heraut. Wat de kwesties zelf betreft, doet hij nog net, alsof er niets is aangeroerd. Beweringen, die alang weerlegd zijn, worden nog eens neergeschreven, ongeacht de tegenspraak. Van deze welhaast voor De Heraut typeerende methode wenden we ons maar af. Het eenige dat ons interesseert is dit:

In de eerste plaats toch zou het verwijt, dat deze geschillen binnenkamers hadden moeten behandeld worden, alleen dan gegrond zijn, wanneer men met zekerheid weet, dat zulk een besprekking binnenskamers niet is geschied en de zaak dus plotseling door Prof. Hepp voor de publieke vierschaar zou zijn gebracht. Het voegt mij niet om publiek mededeelingen te doen aangaande persoonlijke besprekingen, maar ik kan wel verklaren, dat heel deze voorstelling zonder eenigen grond wordt gegeven en met de werkelijkheid in strijd is.

Het voegt ook mij niet, publiek mededeelingen te doen aangaande persoonlijke besprekingen. Maar ik kan toch verklaren, dat een eventuele bewering, als zou binnenskamers de zaak afgehandeld, of ook zelfs maar in bepaalde persoonlijke relaties behandeld, of ook zelfs maar in behandeling genomen zijn, zonder eenige grond zou worden gedaan, als men ze zou doen. Waartoe tot nu toe niemand den moed gehad heeft; het zou ook al te dwaas zijn. En daarop komt het aan.

Ten slotte:

En wat het bezwaar betreft, dat Prof. Hepp, omdat hij in de Commissie zit door de Synode benoemd om over deze leergeschillen te rapporteren, daarover geen brochures zou mogen schrijven, merkt Dr van Es in het „Gereformeerd Kerkblad van Leeuwarden" op, dat dit bezwaar onbillijk en onredelijk is. De geschriften tegen welke Prof. Hepp zijn brochures richtte, liggen reeds lang op de publieke tafel, ieder kan ze lezen, en daartegenover nu aan degenen, die deze gevoelens gevaarlijk achten, het zwijgen op te leggen, zou een conscientiewang worden.

Reeds is aangetoond, dat Prof. Hepp óók citeert uit niet-publieke bronnen. Voorts wil niemand conscientiewang. Maar het gaat over het tweelachtige (en oncollegiale): iemand aanvaarden als bevoegd beoordeelaar (in de commissie) en tegelijk hem als ketter brandmerken (in brochures).

Begrijpt Prof. Hepp de kwestie?

In Amersfoortsche Kerkbode bespreekt Ds Popma de derde brochure van Prof. Hepp. We lezen o.m.:

...En dan moet ik zeggen: wat Prof. Hepp meent, dat door Prof. Vollenhoven geleerd wordt, kan ik met de beste wil bij Prof. V. niet vinden.

Aan de V.U. wordt m.i. niet geleerd, dat Christus een persoonlijke menselijke natuur heeft, in den zin, waarin Prof. Hepp dat aanneemt, waarbij de consequentie zou moeten volgen, dat Christus een zondaar zou zijn.

Prof. V. heeft een heel andere kwestie gesteld. Hij aanvaardt ten volle wat de Schrift en in overeenstemming daarmee onze belijdenisschriften leeren aangaande de menselijke natuur van Christus en de vereniging van de goddelijke en menselijke natuur.

Het eenige punt waar Prof. V. een vraagteekening plaatst is bij de bewering, dat de — niet in Schrift en belijdenis, maar door dogmatieci — veel gebruikte termen hypostatisch en anhypostatisch (= persoonlijk en onpersoonlijk) doelmatig zijn om het Gereformeerd belijden weer te geven.

Volgens Prof. V. zijn deze termen historisch zóó belast en in zóó verschillende zin gebruikt, dat ze eer verwarrend dan verhelderend werken. Dat komt hiernit voort, dat geen eenstemmigheid heerschte en heerscht over het persoonsbegrip.

't Staat niet aan mij te beoordeelen of Prof. V. gelijk heeft met zijn kijk op de historie.

'k Wil de mogelijkheid gaarne open laten, dat Prof. Hepp beter met de dogmageschiedenis op de hoogte is dan z'n collega Prof. V., al getuigt 't evenmin van kracht als van goede smaak, dat Prof. H. 't noodig acht de wetenschappelijke standing naar te halen voor de oogen van hen, die voor 't meerendeel er niet over kunnen oordeelen.

Maar we moeten goed vasthouden, dat het meeningsverschil alleen maar loopt over de vraag of de termen „hypostatisch" en „anhypostatisch" bruikbaar zijn.